

2. De la postguerra fins als nostres dies (1939-1996)

2.1. La difícil represa després de la Guerra Civil

L'any 1939 viurà la desaparició de moltes de les formes d'associació de la societat catalana. Durant els anys de la guerra, moltes d'elles ja havien anant desapareixent i les esportives no van ser pas una excepció. Després de la guerra, el franquisme es va dotar, com en molts d'altres àmbits, d'un aparell de control de l'activitat esportiva que ja s'havia començat a formar, en part per qüestions propagandístiques, durant el conflicte. En efecte, el 27 d'agost de 1938, el bàndol franquista publicava un decret del Ministerio de Educación Nacional que creava el Consejo Nacional de Deportes, organització que ja englobava el Comité Olímpico Español (COE). Ja després de la guerra, l'any 1941, es crearia la Delegación Nacional de Deportes de Falange Española Tradicionalista y de las JONS, que acollia en el seu si al COE, el Consejo Nacional de Deportes i a la representació espanyola del Comité Olímpic Internacional, contràriament al que deia la normativa del propi organisme mundial.

La nova Delegación Nacional de Deportes depenia de la Secretaria General del Movimiento, en una clara subordinació de l'esport a l'aparell polític de l'Estat, encarnat en el partit únic. El primer president de la Delegación va ser el general José Moscardó. Tal i com molt bé destaquen Carles Santacana i Xavier Pujadas, *«l'esport deixava de ser una activitat d'organització fonamentalment privada amb connexions intermitents amb els poders públics (petició de subvencions, demanda d'instal·lacions, etcètera) per passar a ser una activitat que s'organitzaria jeràrquicament des del poder polític»*.⁹⁰ Malgrat tot aquest esforç, el falangisme espanyol fou en realitat durant aquests primers anys més controlador i repressor que no pas impulsor d'un model diferent d'esport.

El panorama general de l'esport català l'any 1939 era patètic: manca d'instal·lacions, mort de molts joves (esportistes o no), depauperació generalitzada, dificultats per desplaçar-se... Tot això s'afegia a la notable regressió associativa. Moltes entitats esportives van tenir força dificultats per continuar existint, i moltes van desaparèixer. En la banda contrària, els col·lectius catòlics que havien estat reprimits al principi de la guerra, van poder ara tornar a la seva activitat. La recuperació

⁹⁰ Op. cit. nota 1

va ser lenta i, per exemple, en el món del ciclisme l'any 1945 encara no s'havia assolit el nombre de llicències d'aficionats d'abans de la guerra (1185 l'any 45 per 1532 l'any 1935).⁹¹

Les tropes franquistes havien entrat a l'Hospitalet a principis de 1939. En Carles Santacana ha estudiat molt bé el període de 1939 a 1951 a l'Hospitalet.⁹² Les seves conclusions ens serviran a nosaltres per fer-nos una idea del panorama amb el qual es trobaren els ciutadans que havien de recompondre la seva societat després de la guerra civil: *«La instauració del règim franquista va representar un tall profund en tot el desenvolupament social i polític de la ciutat, simbolitzat especialment per la repressió, que es practicà a l'Hospitalet afusellant una minoria militant cenetista, amb índexs similars als de les zones urbanes catalanes. L'empresonament recaigué també de manera destacada entre els militants dels sindicats de la CNT en una alta proporció, encara que també patiren presó militants d'ERC i altres forces polítiques»*.

En Carles Santacana segueix afirmant que la repressió en forma d'afusellaments o empresonaments es combinà *«amb una acció decidida de control de totes les activitats de la població»*. No hi hagué excepcions i es va fer sobre qualsevol tipus d'entitat o de persones, incloses, per tant, les entitats esportives i els seus dirigents. L'instrument per aconseguir-ho va ser una massiva obtenció d'informació sobre el major nombre d'individus i entitats. L'Arxiu Històric de l'Hospitalet n'és ple, dels anomenats *«informes personals»* realitzats pels serveis repressius franquistes a la nostra ciutat. Sempre segons Santacana, s'intentava instaurar el control polític a través de la por, sobretot en aquelles activitats més vinculades a la transmissió ideològica, com l'ensenyament i la cultura. En aquest sentit, l'església tindrà un paper fonamental *«per intentar imposar una modificació dels costums privats»*, segurament acostumats a massa llibertats d'altres temps.

El sotrac de la guerra civil en l'àmbit associatiu dels hospitalencs crec que va ser impressionant. No hi ha dades quantitatives generals sobre aquest tema, però una ullada als materials que contenen les caixes de la correspondència municipal relatives a les associacions, i d'altres fonts, abans i després de la guerra, basta per sospitar-ho. Seria interessant conèixer el nombre aproximat de ciutadans que pertanyien a algun tipus d'associació abans del conflicte civil. Tinc la sensació que seria un nombre respectable ja que hi havia associacions de tota mena: culturals, esportives, sindicals, polítiques, religioses, gremials, cooperatives, taurines, folklòriques... d'allò més inversemblants. Aquesta vitalitat associativa que anà augmentant progressivament al llarg de la dècada dels trenta és la que es va trencar brutalment amb la guerra civil. I és

⁹¹ *El Mundo Deportivo*, edicions del 12 de gener de 1936 i del 17 de febrer de 1945.

⁹² Op. cit. nota 86.

important conèixer aquest context general per comprendre millor el que va passar amb l'esport en general i amb el ciclisme en particular durant aquests anys de la represa.

Després de la guerra, doncs, cal esperar uns anys perquè apareguin de nou els clubs ciclistes a la ciutat. Curiosament, però, l'esport ciclista en sí mateix retorna ràpidament a la ciutat: l'any 1939, la Volta Ciclista a Catalunya ja va passar per l'Hospitalet. I també el 1940, quan la corporació presidida per Enric Jonama va concedir una subvenció de 100 pessetes als organitzadors (la Unió Deportiva de Sans).⁹³

Els clubs, com ja hem dit, trigaran una mica més a tornar a les activitats. El primers a fer-ho van ser els membres d'un nou club, l'Agrupación Ciclista Marina, que sorgirà a l'antic barri de Can Pi. Aquesta entitat es fundà l'any 1942, segons va declarar anys després el seu president Benito Costas.⁹⁴ Pel 1943 ja organitzen una cursa de festa major al barri en la qual es disputa una copa cedida per l'Ajuntament i una altra de l'industrial Francisco Carbonell. La cursa va tenir lloc el 29 d'agost. El club, però, no s'inscriurà al Govern Civil fins l'any 1955. Com a mostra que els temps han canviat, trobem als seus reglaments que «*el presidente es la más alta representación de la sociedad, convocará las asambleas que tendrán carácter de consultivas*». És a dir, els socis ja no tenen la sobirania als clubs, com passava abans de la guerra... El text d'aquests «*Reglamentos*» sembla que era un text genèric imposat o, com a mínim, redactat com a model per la federació (UVE). A la memòria de l'any 1946 de la UVE, el del seu 50 aniversari, es recorda que el 1939 «*se confeccionó el reglamento, patrón, para sociedades ciclistas*». Possiblement la UVE va ser una de les federacions més dures en aquest sentit.

Aquell 1943, Joan Salvador reorganitza la Unió Ciclista Hospitalet. Pel mes de juliol, l'entitat ja estava en disposició d'organitzar «*la carrera que se proyecta celebrar en la próxima Fiesta Mayor, primera después de nuestra guerra de liberación*».⁹⁵ Quatre anys va trigar, doncs, el barri a organitzar de nou una cursa ciclista a la seva festa major. I les dificultats són ben paleses. Un exemple del que s'havia de preveure en aquells moments per a l'organització el trobem a aquesta nota enviada per l'alcalde del moment a les autoritats barcelonines:

«*Distinguido camarada:*

Te presento a nuestro camarada Juan Salvador Aliart, Presidente de la Unión Ciclista de Hospitalet, cuya Entidad tiene proyectado celebrar una carrera ciclista el día 15 del actual con motivo de la Fiesta Mayor de esta ciudad, con un circuito de 60 kilómetros

⁹³ Carta que es conserva a «Correspondència de Secretaria», amb data d'abril de 1940 i anotació amb la concessió de la subvenció esmentada. AHLH.

⁹⁴ Entrevista publicada al diari esportiu *Dicen*, edició del 12 de febrer de 1970.

⁹⁵ Carta signada per Joan Salvador el 21 de juliol de 1943, i que es conserva a «Correspondència de Secretaria» de l'any 1942. AHLH.

y como quiera que para poder seguir las incidencias de la carrera les es imprescindible obtener la correspondiente autorización para que pueda circular el coche 40886 B. conducido por Pedro Viñals Segalés, te agradecería interpusieses tus buenos oficios para que dicha autorización fuese concedida.

*Muy agradecido se reitera de ti afmo. camarada y amigo que te saluda brazo en alto».*⁹⁶

A Collblanc, l'any 1944 ja funciona de nou l'Agrupación Ciclista Collblanch. Malgrat que el seu president durant molts anys, Enrique Tuca, manifestà després que l'any de fundació del club és el 1944, segurament a finals del 1943 ja estava reorganitzant-se ja que la notícia de la seva legalització els va arribar el 20 de febrer,⁹⁷ i a l'abril del 1944 la Unión Velocipédica Española ja els havia concedit l'organització d'una important cursa Inter-Clubs de Catalunya (disputada el 25 de juny i amb un respectable pressupost de 1700 pessetes),⁹⁸ cosa que ens dóna peu a pensar que ja devia fer alguns mesos que hi treballaven. A més, el 1943 ja va haver-hi cursa ciclista durant la festa major del barri, tot i que al cartell no hi figura cap entitat organitzadora. Segons el programa de mà de la cursa Inter-Clubs, la primera directiva del reconstituït club va ser aquesta:

President: Ángel Meroño

Vicepresident: José García

Secretari: Manuel Mestres

Tresorer-comptador: José Biarnés

Vocals: José Espinal, José Melian, Juan Masmitjà, Francisco Marín

Delegat esportista: Francisco Sánchez

Capità d'excursions: Vicente Ferris

Sots-capità: Bartolomé Martínez

Pocs mesos després, Ángel Hernández substitueix Ángel Meroño al capdavant del club.

L'actitud del poder local vers aquests clubs i, en general, vers l'esport, sembla ser de força col·laboració, sempre i quan les entitats assumeixin els ideals de la seva obra. Així, el propi règim farà seus els valors esportius, interpretant-los en la forma que més els interessarà. Només cal revisar l'hemeroteca per trobar-nos declaracions ben explícites en aquest sentit, com per exemple la d'Andrés Rodríguez Villa, delegat provincial de la Organización de Juventudes i cap del districte universitari del SEU, a

⁹⁶ Nota datada l'11 d'agost de 1943 dirigida al «Camarada Rafael Zurita Chacón» de Barcelona, i que es conserva a «Correspondència de Secretaria» de l'any 1943. AHLH.

⁹⁷ Segons consta al Programa de la Carrera Ciclista de Navidad, del 24 de desembre de 1944.

⁹⁸ Segons una carta de petició de subvenció, datada el 20 d'abril de 1944 i que es conserva a «Correspondència de Secretaria» del anys 1944-50, el club demanà a l'Ajuntament que cobris 500 pessetes d'aquest pressupost, a més de donar un trofeu, mentre que la resta es comprometia a aportar-la el propi club. AHLH.

Barcelona: «Nosotros no aspiramos a la marca y a la proeza aislada. Queremos educar a la juventud española a través del deporte con el fin de buscar el mejoramiento de la raza, el equilibrio perfecto de las fuerzas vitales de la juventud y el medio para la determinación de la personalidad»⁹⁹

L'esport serà, doncs, una de les inquietuds i també una de les formes d'enquadrament del nou règim,¹⁰⁰ tant dels seus òrgans polítics (Falange, Juventudes,...) com des de l'Església. Les organitzacions parroquials, amb força arrelament a la ciutat, organitzaran moltes competicions esportives, i seran de les primeres, després de la Guerra, a tornar a organitzar el panorama esportiu. Bona prova d'això és que els seus butlletins interns tindran autèntiques seccions d'esports.

En el cas concret del ciclisme a l'Hospitalet, prendrà importància el primer d'aquests elements. Així per exemple, una de les primeres curses ciclistes organitzada a l'Hospitalet després de la guerra (potser la primera) va ser la de la festa major de la Torrassa l'any 1942, a càrrec del Frente de Juventudes. D'altres símbols trobats d'aquests primers anys de postguerra assenyalen també en aquesta direcció, com per exemple el fet que la cursa de festa major de l'any 1943 a Collblanc situés la seva tribuna davant la delegació al barri de FET de las JONS i, a més, constés explícitament al cartell de les festes (es conserven fotos, probablement d'aquesta cursa). L'Ajuntament també farà substancials subvencions als organitzadors de curses que, a partir del 1943, començaran a «normalitzar» la vida ciutadana en aquest petit aspecte. A més, la faceta d'espectacle d'aquest tipus d'esdeveniments s'intentarà magnificar. Així, a l'esmentada cursa de festa major del 1943 a Collblanc, el cartell anuncia la «instalación de servicio radiofónico de micrófonos y altavoces para la retransmisión completa de la carrera».¹⁰¹ En aquesta línia situem també l'organització a la ciutat de curses relativament importants en aquells anys, com els campionats Inter-Clubs de Cataluña (com a mínim al 1944 i al 1950), o de les primeres edicions de curses locals que després tindran una llarga continuïtat, com la cursa ciclista del «Tocinet» (organitzada per l'Agrupación Ciclista Marina des del 1943 i que, pel cap baix, va tenir sis o set edicions), o la Gran Carrera de Navidad, més coneguda com la carrera del Pavo (organitzada per l'Agrupación Ciclista Collblanch des de 1944 fins, com a mínim, el 1960, i segurament fins a la seva unificació amb d'altres dos clubs l'any 1969). No podem passar per alt, en aquest sentit, el muntatge que es va organitzar per a la festa major de l'Hospitalet de 1944. El programa de les festes té un marcadíssim to ciclista.¹⁰² De les 16 planes del programa, sis són dedicades a ciclisme (35%), cinc al programa de la festa (inclosa la portada) i sis més a publicitat (inclosos dos anuncis

⁹⁹ *El Mundo Deportivo*, entrevista publicada en l'edició del 8 d'agost de 1940.

¹⁰⁰ Vegi's també la ressenya de la figura del primer alcalde de l'Hospitalet durant el franquisme, Wenceslao Marin López, a l'apartat dedicat a les relacions entre la ciutat i la Volta Ciclista a Catalunya.

¹⁰¹ Cartell de la festa major del 1943 que es troba a «Correspondència de Secretaria». AHLH

¹⁰² Programa Oficial de la fiesta mayor 1944, a «Correspondència de Secretaria», dels anys 1944-50. AHLH.

de botigues de bicicletes). Dins del programa hi ha una extensa entrevista a Julián Español, feta pel periodista Antonio Vila. Malgrat el títol («*Campeones de Ayer. La figura prestigiosa de Julián Español*») l'aragonès afincat a l'Hospitalet tornava a córrer des de 1941 i de ben segur que era bo recordar l'existència de figures d'aquest prestigi a la ciutat. Dins del programa també trobem els detalls de l'organització per part d'Unión Ciclista Hospitalet de dues curses més importants que de costum ja que eren obertes a qualsevol ciclista nacional i amb substanciosos premis (el primer classificat a la general en la primera, la cursa nacional, s'emportava 500 pessetes). En total es repartien en aquella cursa gairebé 2.500 pessetes en premis ja que, a més de la classificació general, també hi havia diners per als primers de tercera i quarta categories i per als corredors locals, a més d'una copa de l'Ajuntament per a equips de 3 corredors del mateix club.¹⁰³ Segons el mateix programa de l'esdeveniment, «*el iniciador de esta magnífica carrera ha sido el conocido deportista de esta ciudad, Juan Pañella*», i en aquell moment, el president del club seguia sent Joan Salvador, mentre que el secretari era el seu germà Lluís. Aquesta cursa s'havia de celebrar el 15 d'agost, amb un recorregut per diverses poblacions del Baix Llobregat. I el 20 se'n va programar una altra en circuit urbà. Va tenir gairebé 600 pessetes en premis, a més de copes i medalles. La solemnitat d'aquestes curses sembla denotar un interès per donar una imatge de normalitat esportiva com la que s'havia viscut anys abans, i oblidar, una vegada han passat ja cinc anys, l'obligat parèntesi que significà la Guerra en tots els afers humans.

Aquesta línia ascendent en el ciclisme local, sobretot en el seu vessant més espectacular, culminarà l'any 1945 quan Joan Pañella, ja retornat una vegada ha acabat la Guerra, i després d'assistir a la cursa que hem mencionat anteriorment, decideix tornar al seu paper de mecenes del ciclisme local que ja havia tingut durant els anys 30. Aquesta nova incursió donarà ràpidament els seus fruits. Segons sembla, amb motiu d'una trobada casual a la redacció de *El Mundo Deportivo* amb Sebastià Masdeu, exciclista i en aquell moment director esportiu de l'equip patrocinat per la casa de pneumàtics Galindo, es formalitzarà un important acord. Segons publicà llavors el diari esportiu,¹⁰⁴ Pañella i Masdeu es coneixien des de feia 40 anys, quan el primer va donar al segon un tubular durant la primera Volta a Catalunya que va guanyar aquest darrer,¹⁰⁵ i després es van relacionar molt. Fruit d'aquella trobada Masdeu «*le ofrecía al entusiasta directivo hospitalense interesarse cerca de don Mariano Galindo para que todos los corredores de UC Hospitalet tuvieran tubulares, gastos pagados y todo el apoyo de la casa Galindo*». Dies més tard, es formalitzava un acord molt més

¹⁰³ Segons la *Memoria de la UVE*, de l'any 1946, de curses entre 2000 i 3000 pessetes de premis es van disputar el 1944 a tot Espanya només 12 (amb major dotació de premis, se'n van fer 27, i de menys dotació, se'n van organitzar 425). És a dir, que va ser de les 40 millor dotades aquell any.

¹⁰⁴ *El Mundo Deportivo*, 1945.

¹⁰⁵ No devien ser tants, ja que Pañella tenia en aquell moment 50 anys. A més, Masdeu només va guanyar la primera edició de la Volta, l'any 1911.

ambicions per formar un equip conjunt, on cada part posava en comú alguns corredors: el club hospitalenc pensava d'entrada a formar un equip amb Josep Vidal Julià, Dorsé, Izquierdo, Armengol, i una dotzena de principiants del Centre i la Torrassa, però l'acord amb Galindo va afegir a aquell equip Joaquim Olmos, Joan Gimeno, Gras, Delio i, potser, Orbaiceta. D'aquesta forma naixia un potent equip en el panorama ciclista espanyol, que tindria certa continuïtat durant algunes temporades. D'entre aquests corredors destaquen Olmos, del qual parlarem més endavant, i Gimeno, que aquell mateix any es proclamaria campió d'Espanya de fons en carretera a Madrid i també per regions, i seria tercer a la Vuelta a Espanya i segon a la Volta a Catalunya. Seran importants moments per al ciclisme hospitalenc ja que, gràcies a l'impuls aconseguit en fer aquesta aliança, l'equip Galindo-Unión Ciclista Hospitalet serà dels més destacats en el panorama ciclista català i, fins i tot, espanyol. A Catalunya, UC Hospitalet va guanyar aquell any la classificació per equips de la Volta. A Espanya van arribar a participar a la Vuelta en l'edició de 1945, quan l'equip hospitalenc va ser tercer en la classificació per equips i el seu corredor Gimeno va ser tercer en la general. També Olmos, va guanyar l'última etapa i el seu nom i el d'Unión Ciclista Hospitalet apareixen a la portada de *El Mundo Deportivo* de l'1 de juny d'aquell any. També aquest moviment sembla que va animar l'afecció local, segons manifestà Joan Pañella, que s'havia convertit en director esportiu de l'equip que vestia el color blau cel:

«—¿Siguen las altas de socios?

—En gran escala. Hay mucho ambiente y verdaderos deseos de que se consolide cuanto estamos iniciando y haciendo»¹⁰⁶

La relació entre la casa comercial Galindo i Unión Ciclista sembla que va ser intermitent en aquests anys.

A nivell més modest, l'Agrupación Ciclista Collblanch va fer molta feina en aquests anys inicials. Al seu impuls als ciclistes modestos cal afegir la seva tasca organitzadora de curses per a amateurs ja que era un dels clubs catalans més treballadors en aquest sentit. Així, per exemple, l'any 1945 va ser el cinquè club català pel nombre de curses organitzades. Els de Collblanch van organitzar 8 curses, només dues menys que els primers. En aquestes curses van participar 145 ciclistes que van recórrer un total de 379 quilòmetres. Aquell any, la Unión Ciclista Hospitalet va organitzar 4 curses en les quals van participar un total de 75 corredors que van fer 190 quilòmetres.¹⁰⁷

No cal tampoc, però, exagerar aquesta suposada tasca de les autoritats locals vers la normalització diària, si més no quant a una visió planificada a consciència d'aquestes

¹⁰⁶ *El Mundo Deportivo*, edició del 8 de març de 1945.

¹⁰⁷ Resum de la memòria anual de la UVE fet en l'edició del 17 de febrer de 1946 de *El Mundo Deportivo*.

qüestions. No hi ha directrius marcades, com a mínim a la parcel·la esportiva. Moltes vegades serà fruit de la confluència dels desitjos d'unes autoritats d'enquadrar i a la vegada normalitzar la vida i dels d'uns ciutadans que volen fer esport. Aquesta confluència, però, facilitarà una mica les coses a les entitats en el terreny econòmic, quan s'estava vivint, no ho oblidem, la duríssima etapa de la postguerra.

El ciclisme, evidentment, també serà un negoci i una font de moviment de diners en els anys posteriors a la guerra. A més de les botigues relacionades amb el sector, i sense anar més lluny, les curses ciclistes es convertiran en una petita font d'ingressos per als esportistes. Les quantitats dels premis en aquells primers anys de la postguerra no eren pas menyspreables. A nivell general, per exemple, l'any 1945 es van donar a les 249 curses que es van organitzar a Catalunya un total de 328.990 pessetes en premis (a una mitjana de 1365 per cursa). A l'Hospitalet ja hem vist l'exemple de la cursa organitzada per UC Hospitalet l'any 1944. Una altra, per exemple, va ser la cursa del «Tocinet», per a principiants, que organitzava l'AC Marina per la festa major de Can Pi, que repartí aquell mateix any 1944 fins a 805 pessetes en metàl·lic i un porc com a premis, a més d'algunes primes en algunes de les voltes del circuit. Hi cobraven fins al desè classificat de la general i fins al setè de la classificació social. Si imaginem que durant la temporada, els ciclistes novells tenien possibilitats de disputar una cursa per setmana, l'esport es podia convertir per als millors en una petita font d'ingressos complementària... sempre i quan no tinguessin massa despeses de material.

2.2. Figures del ciclisme hospitalenc als anys 40

En aquesta dècada dels 40, les figures ciclistes relacionades amb l'Hospitalet seran moltes pel pas de bones figures per l'equip d'Unión Ciclista Hospitalet. Ens centrarem, però, en aquells que van tenir una major relació amb la ciutat. Comencem per Antoni Andreu Sancho i abastim un record per a la ciutat que el va veure néixer esportivament. Després de la guerra, el rosari d'esportistes que reapareixien en els seus respectius àmbits va durar força anys, i és que la repressió, la falta de forma física i dificultats de tota mena podien arribar a retardar aquestes reaparicions molt de temps. En el cas de Antoni Sancho, la reaparició, però, és immediata. L'any 1939 ja guanya la Vuelta a Aragón i el campionat d'Espanya de fons en carretera a Santander, sobre un recorregut de 150 quilòmetres amb un temps de 4 hores, 15 minuts i 4 segons. L'any 40 apareix inscrit per la Unió Esportiva de Sants, però com de l'Hospitalet.¹⁰⁸ El seu palmarès l'any 1940 ja és el d'un guanyador: campió de Catalunya, segon a la Vuelta a Cantàbria, guanyador del trofeu Masferrer, tercer al II

¹⁰⁸ *El Mundo Deportivo*, 13 d'agost de 1940.

Circuit del Norte, segon en el circuit de Montjuich (Gran Premio de la Liberación) i primer per nacions amb la volta més ràpida, cinquè al primer campionat d'Espanya de muntanya, cinquè a la sisena edició de la Vuelta a Mallorca i primer al match Norte-Catalunya-Mallorca.¹⁰⁹ Sembla ser que en aquell temps tenia molt bona fama i molts seguidors a l'Hospitalet i rodalies. Així ho podem deduir de la crònica d'un redactor de *El Mundo Deportivo*, referent a una cursa al velòdrom de Vilafranca, on deia que «*Hospitalet, Esplugues, Torrasa, Sans formen el nucleo más copioso de sanchistas*». En aquesta cursa, un tractant de ramat de Santa Eulàlia —Joan Barberà— va donar un anyell de llet valorat en 250 pessetes com a prima, i un grup de «*admiradores de Sancho, de Hospitalet de Llobregat*» varen donar també 25 pessetes per una altra prima.¹¹⁰ I es que molts d'aquests esportistes professionals es movien en una bona part dels seus interessos per l'economia: allà on millor pagaven era on s'havia d'estar. I un dels llocs on millor pagaven en aquells anys va ser a Palma de Mallorca, on el velòdrom del Tirador ja tenia una gran tradició ciclista, i on aquest esport sembla que aixecava grans passions. I allà va marxar a viure Sancho a l'octubre de 1940, quan els promotors mallorquins li van assegurar curses i guanys a dojo. Sancho se'n va emportar la seva família i sembla que era bastant feliç ja que, segons declarà al mes següent, pagava «*sólo 12 duros de alquiler al año por un piso esplendido y dispongo de una masía*».¹¹¹ L'any 1941 torna a guanyar el campionat d'Espanya de fons en carretera, disputat a Madrid sobre 150 quilòmetres, i en aquest cas amb un temps de 4 hores, 4 minuts i 55 segons, i el Circuit Castella-Lleó- Asturias. El 1942 triomfa també en pista en unes 24 hores internacionals disputades a Vilafranca i fent parella amb Joan Plans. L'any 1944 guanyarà el campionat d'Espanya per regions, disputat a Madrid, fent equip amb Joaquim Olmos y Miquel Casas. L'any 1945 torna a repetir aquest títol, disputat també a Madrid, però aquesta vegada fent equip amb Joan Gimeno (que ja era de l'equip Galindo-Unión Ciclista Hospitalet) i Manuel Costa.

La dècada dels 40 és també la de Joaquim Olmos. Aquest corredor de la Barceloneta ja corria abans de la guerra (l'any 1936 és de tercera categoria i participa en un campionat d'Espanya). Però serà entre 1940 i 1950 quan viurà els seus millors anys. Serà diverses vegades campió de Catalunya de ciclocross (quatre com a mínim) i tindrà lluites actuacions als campionats d'Espanya de l'especialitat tot i que no tinc confirmat que arribés a guanyar mai cap. Com ja hem vist abans, el 1944 va ser campió d'Espanya per regions. Serà també un excel·lent corredor de pista, i va ser parella d'altres grans corredors com Poblet o Clarós. L'any 1945 va fitxar per primer cop pel recentment format equip de Galindo-Unión Ciclista Hospitalet i sembla que va estar

¹⁰⁹ Dades extretes de *El Mundo Deportivo*, 16 d'agost i 2 de setembre de 1940 i 1 de gener de 1941. La relació podria ser fins i tot incompleta.

¹¹⁰ En aquestes curses era habitual que els industrials i els afeccionats donessin primes per disputar-les a l'esprint a diferents voltes de la cursa, per fer-la més emocionant (encara avui es fa). Les dades d'aquesta cursa es poden trobar a *El Mundo Deportivo*, edicions del 26 i 27 de setembre de 1940.

¹¹¹ *El Mundo Deportivo*, 26 d'octubre i 11 de novembre de 1940.

amb ells potser gairebé fins a la seva retirada. La seva vida esportiva va ser força dilatada i, fins i tot cap al final a la premsa li deien carinyosament «*el viejo*». Va deixar el ciclisme el 1952 o 1953, després d'un homenatge a Barcelona.

Jordi Clarós és un altre ciclista molt destacat d'aquests anys. Tot i que va néixer a Barcelona, el seu primer club ja va ser l'Agrupación Ciclista Collblanch, que li va pagar la fitxa i el mallot durant 1944, quan només tenia 17 anys. Amb la llicència número 31, aquell any, que era també el primer del club de Collblanc, Clarós ja apuntava bones formes tant en ruta com en pista participant en algunes curses on es veu cara a cara amb un altre il·lustre jovenet amb el qual es reparteix els primers llocs: Miquel Poblet. Clarós destacarà de mica en mica, amb un físic senzillament impressionant, tant per practicar l'esport com en d'altres aspectes (als diaris li deien «*el Gary Cooper del ciclismo*»). El jove corredor arribarà a ser un ciclista de gran prestigi, sobretot en pista, i aconseguí diverses vegades el títol nacional de curses a l'americana, fent equip amb ciclistes com Poblet. També va ser guanyador per equips de la Volta a Catalunya, en la seva 28a edició, quan pertanyia al CC Barcelonès. El 1948 fitxarà per l'equip d'Unión Ciclista Hospitalet. En aquells anys participà a nombroses proves internacionals a Alemanya, Suïssa, França, Marroc... Estarà en actiu fins el 1954, quan es casa amb Maria Pañella, filla del ja en aquell moment desaparegut mecenes del ciclisme local Joan Pañella. Clarós deixa la bicicleta pel tractor i es dedica a cultivar els camps de la família. El 1960 reapareixerà amb certs èxits i tornant a vestir, en record del seu sogre, els colors de la Unión Ciclista Hospitalet amb un maillot especial que encara conserva i que té una carxofa brodada (el vegetal que més havia exportat el seu sogre). Clarós va seguir en actiu fins el 1962.

2.3. La dècada dels 50. Nous i vells àmbits de la bicicleta a la societat

Cap a la meitat dels anys cinquanta comencen a superar-se parcialment els efectes més importants de la guerra en l'esport català, com les dificultats materials associades a la misèria, les conseqüències de la ferotge repressió i la màxima incidència del Movimiento en l'estructura esportiva. Primer es donarà el lògic relleu generacional dels joves que havien viscut la guerra, amb la millora de les condicions de vida que s'anaven produint. També l'acció del govern anà abandonant progressivament la retòrica de l'esport falangista cap a un discurs tecnocràtic que donés pas a l'expansió de les competicions i a la massificació de l'esport. Després vindrà l'obertura a l'exterior, exemplificada amb l'organització dels Juegos del Mediterráneo de l'any 1955, a Barcelona. El nou discurs queda fixat amb la Ley de Educación Física del 1961. En l'àmbit associatiu això també es reflecteix en l'increment d'associats i d'associacions i en la recerca de noves i millors instal·lacions.

A l'Hospitalet, la Unió Ciclista Hospitalet viu entre 1945 i 1951 el seu millor moment però no podrà superar gaire temps la desaparició del seu benefactor, Joan Pañella, que mor el 1951, quan només tenia 55 anys. El primer club ciclista de la ciutat desapareix en els anys següents, potser entre 1952 i 1953. Durant aquesta dècada dels 50, però, apareixeran tres nous clubs.

El primer serà el Club Ciclista Pelegrí, que deu el seu nom al carrer on es trobava la seu social, el carrer Pere Pelegrí de la llavors anomenada Barriada Faus (avui límit entre Can Serra i Pubilla Casas). El domicili del club estava al número 30 d'aquest carrer, que devia ser un bar propietat de Sebastian Rupérez Sanz. El club es va constituir el 26 d'abril del 1951 i l'1 d'agost va presentar els papers per a la seva legalització al Govern Civil de Barcelona. En aquell moment el club tenia 45 socis. La junta directiva que va organitzar el club la componien:

President: Pere Sans Gavarras

Vicepresident: Pedro González Antolín

Secretari: Rossend Granell Gorrea

Vicesecretari: Manuel Porcar Soler

Vocals: Salvador Sánchez Martínez, Nicolás Soriano Sánchez

Caixer: Sebastian Rupérez Sanz

Director Esportiu: Miguel Ruíz Balada¹¹²

Al desembre d'aquell 1951, la junta és substituïda i es constitueix, una vegada ja s'ha legalitzat el club, la següent:

President: Vicente Valenzuela Cros

Vicepresident: Pedro González Antolín

Secretari: Rossend Granell Gorrea

Vicesecretari: Manuel Porcar Soler

Vocals: Miguel Ruíz Balada, Rogeli Bou Pérez

Caixer: Sebastian Rupérez Sanz

Director Esportiu: Manuel Martínez Ramos¹¹³

Segurament el club no va durar gaire temps. Alguna referència hem trobat del 1952 o 1953, quan donen una quantitat per l'homenatge de comiat al ciclista Joaquim Olmos. El testimoni del fill del director esportiu Manuel Martínez Ramos ens va confirmar també que aquest club *no va durar més de dos o tres anys*.

Un segon club es va fundar en aquella dècada a La Florida, el Club Ciclista Hospitalet (recuperant així el nom històric del club local de la dècada dels trenta) i va ser l'any

¹¹² Estatuts del Club Ciclista Pelegrí, que es conserven a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

¹¹³ Carta remesa pel club al Govern Civil i que també es conserva entre la documentació de la nota anterior.

1958, tot i que es va inscriure al registre del Govern Civil el 23 de gener de l'any següent amb local social al carrer Masnou, 118. Podrien tenir quelcom a veure amb l'organització de la Festa del Pedal del 1959, que es va organitzar a l'Hospitalet i de la que es conserven unes excel·lents imatges filmades per Pere Casanovas, a on destaca el pas dels ciclistes per l'avinguda Isabel la Catòlica, llavors encara sense urbanitzar, la celebració de la missa a la plaça de l'Ajuntament amb totes les autoritats i les curses que es van fer a la tarda al camp de futbol de La Remonta. Al 1960 el local social del club s'ha traslladat al carrer Florida, 51, i la junta directiva està formada així:

President: Francisco Fenoy

Vicepresident: Luis Bonet

Secretari: Narciso Herrero

Vicesecretari: Joaquim Ripollés

Caixer: Antonio Martínez

Comptable: Epifanio Saez

Vocals: Modesto García, Juan Martínez, Juan Avilés, José A. Hernández, José Segura, Domingo Moñino i Agustín Gómez

Capità d'excursions: Alfonso Martínez

Delegat: Vicente Ubeda¹¹⁴

L'altre club que es va fundar en aquesta dècada va ser el Club Ciclista Casino de Santa Eulàlia, que va iniciar la seva activitat l'any 1958 i va ser legalitzat al Govern Civil l'abril del 1959. Aquest club surt, com el seu nom indica, del, en aquell moment, influent Casino de Santa Eulàlia, que segons l'historiador Carles Santacana va mantenir una presència regular de membres seus als consistoris d'aquells anys.¹¹⁵ De fet, en els estatuts del club ciclista es donava «*preferencia para ser socios, a los señores socios de la Sociedad Cultural y Recreativa Casino de Santa Eulalia, a cuya entidad queda sometida este club*».¹¹⁶

Dins de la primera junta del club ciclista trobem la presència d'un vell conegut, Joan Salvador. L'antic president de la Unión Ciclista Hospitalet tornava al món de l'associacionisme al voltant d'aquest esport. La primera junta del nou club va ser aquesta:

President: Jesús Ruiz Berrio

Vicepresident: Jaume Lladó Marimón

Secretari: Josep Biarnes Ortíz

Vicesecretari: Joan Salvador Aliart

Tresorer: Vicenç Verges Torras

Vocals: Josep Camps Bigorra, Francesc Canela Vila, Juan García Saloña

¹¹⁴ Al periòdic *Hospitalet Deportivo*. 1960.

¹¹⁵ Op. cit. nota 86; pàgines 228 i 229.

¹¹⁶ Estatuts del Club Ciclista Casino de Santa Eulàlia, conservats a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona.

El tresorer, Vicente Vergés, era regidor a l'Ajuntament. També en aquests anys, un club que ja existia des de 1943, l'Agrupació Ciclista Marina, decideix legalitzar la seva situació i inscriure's en el registre del Govern Civil. Va ser el 1955. La junta directiva en aquell moment la componien aquestes persones:

President: Benito Costas Blanch

Vicepresident: Claudi Cases Cabrera

Secretari: Jordi Bailo Llopart

Tresorer-Caixaer: Ventura Gracia Quílez

Vocals: Antonio Cebrián Figuera, Agustín Barquero Morillo, José Rodríguez Ortíz¹¹⁷

Tots ells es catalogaven com a industrials en la relació que van lliurar al Govern Civil, tot i que de vegades simplement eren fusters o electricistes. Malgrat això, trobem certa tendència dels sectors mínimament benestant cap a aquest esport, tant en aquest cas com en el del Club Ciclista Casino Santa Eulàlia.

La finalitat d'aquest últim club de Santa Eulàlia, segons el seu Reglamento, serà «*la práctica del Ciclismo en todas sus manifestaciones, tanto en lo relativo en excursiones como a la organización de carreras*». De fet, naixia amb un objectiu lúdic i no pas de treure ciclistes per a la competició. I és que en aquella dècada, sembla que l'aspecte més lúdic, i en especial l'excursionisme en bicicleta ja havien tornat a ser populars. Ja el 1948 hem detectat el neixement d'una penya ciclista, molt semblant a les que en la dècada dels trenta havien popularitzat l'esport a Catalunya. Es tracta de la inicialment anomenada Peña Ciclista Gilda i que l'any 1950 es va intentar legalitzar amb el nom de Peña ciclista Canigó. Es tractava d'un grup d'amics joves que el 13 de juny de 1948 van decidir «*formar una peña entidad ciclística con un fondo semanal para único y exclusivo fin de celebrar una excursión y gastar dichos fondos en una comida íntima*».¹¹⁸ La primera junta directiva que van acordar de forma amistosa estava formada així:

President: Enrique Cuesta

Secretari: Antoni Fité

Vocals: Manuel Gendre, Nemesio Romero i Ferran Ros

En realitat es tractava més d'un grup d'amics que feien, això sí, moltes excursions amb «tiberis» inclosos, però que van arribar a tenir una estructura i un funcionament molt semblant al d'un club ciclista, organitzant també el seu campionat social i redactant fins i tot els seus propis estatuts. Amitjans del 1950 van representar els papers per a la legalització de la societat al Govern Civil de Barcelona i a la Unió

¹¹⁷ Carta de la Agrupación Ciclista Marina dirigida al Govern Civil de Barcelona, que es conserva al seu Arxiu Històric junt amb l'expedient dels seus Estatuts.

¹¹⁸ Segons consta en un dels dos quaderns manuscrits que conserva Manuel Gendre i que expliquen detalladament els dos anys d'existència de la Penya.

Velocipédica Española, però aquests últims sembla que no van legalitzar el projecte d'Estatuts per manca de 25 socis de l'entitat, i segurament a manca d'aquest requisit tampoc al Govern Civil devia seguir endavant el procés. Si més no, a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona no en queda cap constància d'aquesta penya. Probablement van existir més penyes i grups com aquest des de finals dels 40 i, sobretot, en els anys 50. Es conserven força fotografies d'aquestes activitats lúdiques que tenien la bicicleta com a mitjà. Segurament, en aquells anys cinquanta, abans de l'aparició del cotxe utilitari (el popular 600) serà quan la bicicleta com a instrument lúdic i com a eina tingui un paper popular més important en tot el segle, potser només comparable al que ha arribat a tenir en l'actualitat en l'aspecte d'oci i joguina. En aquest sentit, els directius d'un club que neixerà més tard però que té el seu origen en aquestes colles d'excursionistes de la bici, ho explicaren molt bé al 1978, quan comentaven aquests orígens del seu club: *«Estos cicloturistas empezaron a salir de excursión allá por los años cincuenta y tantos, formando lo que tradicionalmente se llamaba una "colla". Pues bien, esta colla, como todas, tuvo sus altibajos, mientras unos dejaban la bicicleta, otros empezaban a salir de excursión con ella»*.¹¹⁹

Aquest club no va poder trobar un millor nom: Velo Club Excursionista. Però aquest club és de 1970, ja hi arribarem.

La bicicleta també serà útil en aquests anys com a eina de treball, de transport. I segurament ho serà més que no pas en dècades passades degut sobretot a dos factors, la progressiva millora dels camins i les carreteres i l'escassetat de combustibles i vehicles a motor. Es conserven, per exemple, unes imatges de cinema super 8 que un afeccionat hospitalenc va filmar cap a finals dels anys 50 on trobem un pla que, pensem, és molt definitori. Aquest afeccionat filmava la seva filla als carrers de Collblanc, i en un d'aquests plans, de fons es veuen passar successivament, l'un darrera l'altre, un carro, una bicicleta i una moto. No es conserven dades estadístiques locals sobre el nombre de bicicletes existents a la ciutat després de la guerra, però va ser un sistema de transport molt utilitzat en un moment d'escassetat de combustibles i automòbils. En Lluís Salvador recorda com ja des dels 13 anys (abans de la guerra) anava a treballar en bici, però de després de la guerra contava aquesta anècdota que deu correspondre a principis dels anys 40 (ells eren pintors): *«Vam treballar a dalt del Tibidabo, a la torre d'aigües que hi ha, i anàvem en bicicleta. Hi sortíem cinc o sis -el meu germà gran, el petit, jo i dos o tres operaris- i arribàvem pim pam i quasi sempre arribava primer jo en aquell temps. Però en baixar, el meu germà Joan deia "bé nois, adeu eh" i com sabia baixar amb una velocitat... arribava aquí a Hospitalet i et treia cinc o sis minuts!»*.¹²⁰

¹¹⁹ Programa de la Festa del pedal organitzada pel Velo Club Excursionista el 1978.

¹²⁰ Entrevista. Op. cit. nota 29.

En aquestes dates ens apareixen també els primers símptomes que la pràctica, quotidiana o esportiva, del ciclisme comença a tenir més riscos que abans. Així, Lluís Salvador recorda en les seves pròpies carns com va estar a punt de patir un accident amb un camió de la Campsa que el va fer saltar de la bici cap a la vorera, i des de llavors va deixar d'anar en bicicleta. També cap a la meitat de la dècada dels 40, probablement entre 1945 i 1947, el ciclista de l'Agrupación Ciclista Marina Julià Masmitjà perdrà la vida «en accidente de automóvil en periodo de entreno». ¹²¹ També l'actual president de la Unió Ciclista L'Hospitalet, Pedro Zamora, recorda la mort pels volts dels anys 40 d'un corredor de l'Agrupación Ciclista Collblanch anomenat Vicente Piché. ¹²²

A més d'aquest fet excursionista que tornem a trobar en la societat hospitalenca, una altra característica ens crida l'atenció en aquest moment. Parlem de l'aparició de la dona en aquest àmbit. La dona comença a fer servir la bicicleta de forma significativa i, fins i tot, a associar-se en els clubs d'aquest esport. Segons el testimoni de Lluís Salvador, germà de Joan Salvador i molts anys directiu de la Unión Ciclista Hospitalet, «era rar que veiessis una dona en bicicleta». ¹²³ Segurament aquesta afirmació era certa en línies generals en la vida diària de l'Hospitalet als anys 30. Però durant els quaranta segurament la distància entre les dones i les bicicletes es devia escurçar força. Així per exemple, al programa de festa major de l'Hospitalet del 1944, l'anunci de la botiga de Julián Español (en aquell moment la direcció corresponia al carrer Calvo Sotelo, 31) oferia «la casa de la especialidad en cuadros especiales para señora y caballero». ¹²⁴ Precisament en aquests anys i a la botiga d'Español li van fer la seva bicicleta a Maria Pañella, la filla d'en Joan Pañella, el mecenes d'Unió Ciclista, quan aquesta tenia 7 o 8 anys. Maria Pañella recorda ara que era normal veure dones en bicicleta a la Marina, tot i que els camins continuaven sent dolents (ella mateixa recorda haver caigut a la sèquia tres cops, ja que havia d'anar vorejant el camí per culpa del fang). ¹²⁵ Precisament, a la festa major de Bellvitge, a la llavors «Marina de l'Hospitalet», per al 5 de setembre de 1943 els cartells van anunciar 5 curses ciclistes de cintes a l'era de la Casa de Marià Malet (junt a la carretera del Prat), «pudiendo tomar parte personas de ambos sexos». ¹²⁶ L'últim president de l'Agrupación Ciclista Marina recordava el 1970 que el seu club havia guanyat el 1944 «la primera prueba por parejas que se celebró en Cataluña, formando equipo don Salvador Pons y la señorita Vicenta Ferrer». ¹²⁷ També dins del programa de celebració del 25è aniversari de la Unión Ciclista Hospitalet, el 1945, hi va haver una «carrera de cintas para

¹²¹ Anotació que figura en una carta del club de l'any 1950, que es conserva a «Correspondència de Secretaria» 1944-50, on es parla de la tercera edició del trofeu a la memòria de Julià Masmitjà. AHLH.

¹²² Entrevista enregistrada el 1995.

¹²³ Entrevista. Op. cit. nota 29. Es referia sobretot als anys 30.

¹²⁴ Programa de Festa Major del 1944, que es conserva a «Correspondència de Secretaria». AHLH.

¹²⁵ Entrevista enregistrada a casa seva el 1996.

¹²⁶ Cartell de la festa major que es conserva a «Correspondència de Secretaria», de l'any 1943. AHLH.

¹²⁷ Op. cit. nota 109.

señoritas socias de la UC Hospitalet». ¹²⁸ El 1951, en un llistat de socis del Club Ciclista Pelegrí apareixen, entre els 45 socis inscrits, fins a sis dones (María Lozano, Rosa Sánchez, Encarnación Franco, Vicenta Agustín, Adelaida Fontes i Elena Colás), ¹²⁹ segurament totes mullers dels socis, però que tenien aquest esperit associatiu. També es conserven algunes fotografies que reflecteixen aquesta realitat, sobretot en l'apartat lúdic i d'excursionisme.

2.4. La dècada dels 60. La inevitable fusió dels clubs hospitalencs

L'any 1961, un regidor de l'Ajuntament de l'Hospitalet, Emiliano Villagrasa, escriurà un dels primers llibres que parlen únicament i exclusivament de la nostra ciutat. Sota el títol *Hospitalet, una ciudad en marcha* va retratar el moment en què es trobava. ¹³⁰ Villagrasa era un amant de l'esport, va ser directiu del Centro de Deportes Hospitalet durant els anys 60 i va fundar també un periòdic esportiu local de vida breu. En aquest llibre, per tant, no va oblidar l'esport i li va dedicar un capítol sencer. És, si més no, una bona descripció del que hi havia en aquell moment. Així, del Club Ciclista Hospitalet recull el fet que és l'únic que en aquell moment té equip ciclista i que dels 50 socis amb els quals va començar el club, en poc més d'un any ja han passat a 200. Tenen com a patrocinador l'empresa d'un dels directius, Tableros Úbeda. El president del club, Francisco Fenoy, agraeix en el llibre «a don Vicente Ubeda, así como a Trinaranjus, al señor Auladell de Sporting-Moto de Hospitalet y al señor Martínez de Vinos Moriles, firmas que han contribuido con su apoyo a la buena marcha del club y al desarrollo de sus actividades». De l'Agrupación Ciclista Collblanch, el llibre recull les declaracions del vocal de propaganda, Ubaldo García, qui critica la falta d'atenció de la ciutat i dels seus industrials vers l'esport ciclista. «Sólo hay una excepción —diu García— don José Peñarroja, que sin ostentación de ninguna clase [...] nos ha ofrecido siempre su apoyo material». Segons aquesta informació, el club fa cinc anys que no té equip propi, i sembla que el futur no és molt millor en aquest sentit. Per últim, en el capítol dedicat a l'esport, diu del ciclisme: «Y en ciclismo, tras las dos entidades citadas, ya poco existe, puesto que el Club Ciclista Marina, lleva varios años sin realizar ninguna actividad, y en cuanto al Club Ciclista Santa Eulalia recientemente creado por la Junta del Casino de Santa Eulalia, no cuenta aún con ningún historial».

Semblava, doncs, l'inici d'un lent declivi del ciclisme esportiu a l'Hospitalet, amb la petita excepció —que sembla que no va durar gaire— del Club Ciclista Hospitalet. Aquest club no va anar més enllà del 1962 o 1963, segons testimonis d'alguns dels seus membres.

¹²⁸ *El Mundo Deportivo*, edició del 8 de març de 1945.

¹²⁹ Llista adjunta a l'expedient dels Estatuts del Club Ciclista Pelegrí. Op. cit. nota 129.

¹³⁰ *Hospitalet, una ciudad en marcha*. Emiliano Villagrasa Láziz.

Pel que es refereix als èxits esportius dels ciclistes locals, podem parlar de dos noms propis. El primer, el de Pedro Zamora, actual president de la Unió Ciclista L'Hospitalet, qui l'any 1953 pertanyia a la categoria cadet (entre 15 i 18 anys en aquell moment) i, en guanyar aquella temporada el campionat d'Espanya de la seva categoria, presumptament va aconseguir un rècord del món en recórrer el circuit de 23 quilòmetres a una mitjana de 42,400 quilòmetres per hora. La Federació mai li va comunicar res d'aquell rècord i només va sortir reflectit a la premsa.¹³¹ El segon, Salvador Baños Muñoz, qui el 1958 va ser campió d'Espanya amateur de carretera i sots-campió de muntanya. Vivia a Collblanc i havia format part del club ciclista del barri, tot i que després, quan gairebé tots els clubs de la ciutat estaven mancats d'equip, va córrer amb clubs de fora.

Durant els 60 es produeix en el ciclisme un fenomen que ja s'havia produït abans al futbol i els escacs, amb més o menys èxit. Parlem de la fusió d'entitats. En un món on el diner era cada vegada més necessari a l'hora de mantenir un nivell o categoria, els clubs més importants optaren, o com a mínim estudiaren, la unió de forces. Aconsejats i pressionats per les autoritats del moment, que de la mà de regidors afeccionats a l'esport com Domingo Peiró intentaven aixecar esportivament l'Hospitalet a tots nivells, tres clubs de futbol formaren al 1957 l'actual Centre d'Esports L'Hospitalet, i dos clubs d'escacs la Unión de Clubes de Ajedrez de Hospitalet. Al ciclisme, aquesta tendència va arribar a finals dels 60, tot i que des d'inicis ja es va comentar el tema.¹³²

Són bons moments per a l'esport local, que disposa des de finals dels 50 d'un nou camp de futbol i d'una pista de bàsquet, i del seu primer equip de futbol per primer cop a Segona Divisió... Arriben moments de certa eufòria, quan es parla fins i tot de construir un velòdrom. El ponent d'esports de l'Ajuntament, Antonio Navarro, preguntat el 24 de gener de 1957, en una de les entrevistes amb motiu dels projectes de construccions esportives de la ciutat, sobre la possible construcció d'un velòdrom a l'Hospitalet, va contestar, sense cap embut, això: «*Pues de momento en esto no se pensó, esta es la realidad. Pero puedo anticiparle que aún no se ha dicho la última palabra*». Del velòdrom, se'n sentirà parlar fins als anys 60, però mai s'ha construït. Amb aquests antecedents llunyans, l'any 1969, tres dels clubs més importants de la ciutat, Agrupación Ciclista Marina, Club Ciclista Collblanch i Club Ciclista Casino de Santa Eulàlia decideixen fusionar-se i formar l'actual Unió Ciclista L'Hospitalet. A principis del 1970, en una entrevista publicada al diari esportiu *Dicen*,¹³³ els últims presidents de cada club fan un breu repàs de la seva trajectòria. Transcrivint el que van dir ens podem fer una idea de la trajectòria d'aquests clubs, que van ser els més impor-

¹³¹ *El Mundo Deportivo*, 13 de setembre del 1953.

¹³² Al llibre d'Emiliano Villagrasa de 1960 (Op. cit. nota 131), al president del Club Ciclista Hospitalet, Francisco Fenoy, li pregunten si no ha pensat en una fusió dels clubs ciclistes de la ciutat. Fenoy respon: «*Sí, lo hemos pensado, pero nadie ha hecho ningún intento de acercamiento en este sentido*».

¹³³ Op. cit. nota 94.

tants dels anys 40, 50 i 60 a l'Hospitalet. El president de l'Agrupación Ciclista Collblanch en el moment de la fusió era Enrique Tuca, qui va explicar això:

«—*Ahora (1970) hemos celebrado sus bodas de plata. Su primer presidente fue don Luis Hernández,¹³⁴ y luego siguieron en la presidencia don Agustín Torres, don Enrique Marín, don Conrado Segura, don Juan Beltran, don Rafael Manau y finalmente un servidor.*

—*¿Sus actividades?*

—*Múltiples. Con decirle que ganamos más de quinientos trofeos¹³⁵ por equipos y en las pruebas amateurs más prestigiosas del país. Por nuestros equipos desfilaron los Gadea, Ginés, Masip, Torres...*

—*¿Y en cuanto a organizaciones?*

—*También fueron muchas pero la más importante fue sin duda el campeonato de Cataluña interclubs, que siempre organizamos nosotros»*

Pel que fa a l'Agrupación Ciclista Marina, el seu president en el moment de la fusió era Benito Costas, que va resumir així la història del club:

«—*Organizamos varias pruebas para amateurs y juveniles y otras categorías, además de múltiples pruebas sociales. Durante once años contamos con un equipo que logró múltiples victorias. Y en cinco años consecutivos ganamos el trofeo Carbonell, el máspreciado de la famosa prueba de aquellas fechas denominada del "Tocinet". En 1944 ganamos la primera prueba por parejas que se celebró en Cataluña, formando equipo don Salvador Pons y la señorita Vicenta Ferrer. Era una entidad modesta pero con ambiciones y mucha actividad. Recuerdo que los directivos eramos también el equipo del club, formado por los Herrando, Ribera, Molina, Monterde, Ferrandons, Mestres, Nin, Pallarés, y el que seria famoso pistard Julián Español...»¹³⁶*

Per últim, el darrer president del Club Ciclista Casino de Santa Eulalia, Joan Salvador, va descriure així els més breus anys de vida de la seva entitat:

«—*Fue sin duda el de menor actividad. Se fundó en 1918 [es tracta d'un error tipogràfic ja que l'any correcte és el 1958] y su junta directiva era la misma de la comisión de festejos de Santa Eulalia. Nosotros únicamente organizábamos el trofeo Biarnés con motivo de las fiestas patronales de Santa Eulalia»*

Aquests tres clubs passaven així la pàgina de la seva més o menys dilatada història per començar una de ben nova, la de l'actual Unió Ciclista L'Hospitalet. Les causes de la

¹³⁴ Com ja hem vist anteriorment, aquest record és fals ja que el primer president és Àngel Meroño, a qui substituirà poc després Àngel Hernández (i no Luis).

¹³⁵ Possiblement la memòria el segueix traint ja que creiem que es tracta d'una xifra un xic inflada ja que deu anys abans —quan ja portaven divuit de vida— al 1960, en el llibre de Villagrasa Hospitalet, una ciudad en marcha, el vocal de propaganda Ubaldo Garcia diu que havien guanyat «casi ochenta trofeos» i en aquell moment no tenien equip ciclista, des de feia cinc anys...

¹³⁶ Devia voler dir «el que havia estat» ja que Español ja ho havia demostrat gairebé tot en aquells anys.

fusió les explicava així l'any 1970 un dels vicepresidents, Joan Pitarch: «*Si de la unión nace la fuerza, nosotros llegamos a un acuerdo que Hospitalet precisaba de una entidad ciclista que unificara todos los esfuerzos e hiciera grandes cosas por la ciudad*». Més enllà de les declaracions benintencionades a la premsa, Pedro Zamora, exciclista, actual president del club i aleshores vocal a la junta directiva, recorda ara com va ser el procés de fusió: «*Esto fue en el año 1969 por iniciativa del Ayuntamiento entonces el que era alcalde de aquí de Hospitalet era Matías de España y Muntadas. Nos llamaron a las tres entidades que había (Collblanc, Marina y Santa Eulalia), aunque desde el año 60 o 61, más o menos, no funcionaban o estaban muy paralizadas estas entidades. La última que dejó de funcionar, me refiero en cuanto a algún acontecimiento ciclista de organizaciones y tal, fue la Agrupación Ciclista Collblanc. Y viendo que no había ninguna actividad de estos tres clubs representativos de aquí de Hospitalet, entonces llamaron a los tres presidentes, nos llamaron a los que habíamos sido corredores de esos clubs y tal y nos dijeron que era una lástima que la ciudad de Hospitalet no tuviese ningún club ciclista que llevase el nombre de la ciudad, y entonces los tres llegaron a un acuerdo para darse de baja en la Federación Española de Ciclismo, a través de la Federación Catalana, y por eso se dice que nació Unión Ciclista Hospitalet*»¹³⁷

Curiosament, el nou club recuperava, com ja havia passat en la fusió dels clubs de futbol, el nom d'un dels primitius clubs d'abans de la guerra, en aquest cas del més antic de la ciutat. Tot i que el fet que el nou club era una unió de tres, de ben segur que Joan Salvador també sabia que aquell nom era part de la història esportiva de la ciutat i que recuperar-lo tenia el seu sentit.¹³⁸ La primera directiva del nou club va ser composta, com acostuma a passar, per membres dels tres clubs units, i va quedar així:

President: Joan Salvador

Vicepresidents: Benito Costas i Enrique Tuca

Secretari: Joan Pitarch

Vicesecretari: Vicente Miralles

Tresorer: Juan Beltran

Comptador: Manuel Nolla

Director Esportiu: Josep Pitarch

Vocals: Victor Poza, Antoni Miravall, Jaume Grabuleda, Fidel García, José María Silanes i Pedro Zamora¹³⁹

Els presidents dels tres clubs anteriors es repartien la presidència i les vicepresidències primera i segona. Pocs mesos després, pel febrer de 1970, la junta havia canviat lleu-

¹³⁷ Op. cit. nota 122.

¹³⁸ Tot i això, Pedro Zamora creu que el nom simplement prové del fet que tres clubs van unir-se, i creu que la igualtat de noms és simplement una coincidència.

¹³⁹ Segons documents aportats pel club.

gerament:

President: Joan Salvador

Vicepresidents: Benito Costas i Enrique Tuca

Secretari: Joan Pitarch

Vicesecretari: Vicente Miralles

Tresorer: Joan Beltran

Comptador: Manuel Nolla

Director Esportiu: Josep Pitarch

Relacions Públiques: Antoni Miravall

Cap de material: Víctor Poza

Vocals: Fidel García, José María Silanes, Pedro Zamora, Pedro Urzainqui, Josep Camps i Antoni Rosell¹⁴⁰

Poc després, però, al 1971, els vells presidents deixen pas a gent més jove i la junta directiva canvia de nou, ara de forma més important. La presidència l'agafa l'industrial Juan Pitarch i els tres antics presidents dels clubs fundadors resten a la rera-guarda de les vocalies:

President: Joan Pitarch

Vicepresident: Fidel García

Secretari: Víctor Poza

Vicesecretari: Juan Bascuñana

Tresorer: Joan Beltran

Comptador: Manuel Nolla

Cap de material: Pedro Zamora

Director Esportiu i mecànic: Manuel Martínez

Relacions Públiques: Antoni Miravall

Delegat d'excursions: José Fernández

Vocals: Enrique Tuca, Benito Costas, Joan Salvador, Jaume Grabuleda, Diego García, Vicente Miralles, Josep Soler, Manuel Aroca, Miquel Beltrán i Antoni Fité¹⁴¹

2.5. Els últims anys. La revifalla del ciclisme popular

La nova Unió Ciclista L'Hospitalet es dedicà ràpidament i fonamentalment al ciclisme de competició, van formar equip, van organitzar força curses ciclistes a la ciutat, algunes de les quals foren importants al calendari ciclista català, descuidant una mica altres aspectes com l'excursionista. Potser per això, l'any 1970 neix un altre club a l'Hospitalet, el Velo Club Excursionista, del qual ja hem parlat anteriorment, i que

¹⁴⁰ Segons documents aportats pel club

¹⁴¹ Segons el programa del 1r trofeu mercat de Collblanc de ciclisme, facilitat per la Unió Ciclista L'Hospitalet.

*l'any 1978, amb motiu de l'organització de la 54a Festa del pedal, dóna com a explicació per a la seva fundació aquests arguments: «El Velo Club Excursionista de l'Hospitalet, al que conocemos cariñosamente por "El Velo", lo fundamos hace ahora ocho años, un grupo de cicloturistas con muchos kilómetros recorridos por todas las carreteras de la comarca. [...] esta colla, allá por los años sesenta y a falta de un Club que la representara se autodenominó APLG (Agrupación Pajareros Las Gavias). [...] lo de pajareros venía con motivo de las pájaras que se pillaban [...] Cuando esta generación de pajareros una vez cumplidos nuestros deberes con la Patria volvimos a la palestra pensamos que para el resurgimiento de nuestra "Colla" era necesario crear un ambiente y para ello nada mejor que organizar un campeonato de cicloturismo, otorgando varios trofeos a los participantes. Así fue como fundamos, en buena hora, el Velo Club Excursionista».*¹⁴²

Durant aquella dècada dels setanta, el Velo Club Excursionista va ser força actiu — sospito que fins i tot amb certa rivalitat pel que fa a l'organització d'esdeveniments amb la Unió Ciclista L'Hospitalet—i, fins i tot, van tenir algun equip de juvenils, més enllà de la seva principal activitat cicloturista. També van organitzar curses i trobades com la festa del pedal de 1978 (la Unió Ciclista L'Hospitalet havia organitzat la del 1976). En aquells moments va tenir una bona massa social ja que al mateix programa esmentat abans llegim que en vuit anys de vida havien guanyat sis vegades el trofeu que es donava a les festes del pedal pels clubs que major nombre de participants aportaven. Aquesta empenta la mantindrà fins a finals de la dècada dels 80, quan quedarà una mica a l'ombra de la Unió, tot i que fan tasques ben diferents. Per les seves files han passat tres ciclistes que han arribat finalment al camp professional, com són José Recio, Custodio Mazuela i Ricardo Martínez (tots tres també serien després a la UC Hospitalet). Aquest darrer és el tercer d'una nissaga familiar començada a Barcelona durant els anys 20 per Manuel Martínez Ramos, qui va participar a la Volta durant els anys 20 i va ser campió d'Espanya de veterans el 1940, quan ja vivia a l'Hospitalet. Ell va ser director esportiu, com a mínim del Club Ciclista Pelegrí i d'Unió Ciclista L'Hospitalet. La nissaga la va continuar el seu fill, Manuel Martínez Murciano, qui va ser corredor afeccionat i membre, entre d'altres, del Club Ciclista Pelegrí i del Velo Club Excursionista; i l'ha seguit Ricardo Martínez Matey, qui va començar les seves passes amb el Velo Club Excursionista i va arribar al professionalisme.

Durant els darrers anys el Velo Club Excursionista ha mantingut una bona activitat cicloturista, fins i tot mantenint relacions i participant en activitats d'altres clubs nacionals i europeus. Actualment, el Velo Club Excursionista segueix funcionant com

¹⁴² Programa de la 54a Festa del Pedal, organitzada per aquest club i celebrada a l'Hospitalet el 1978. Cedit per la Unió Ciclista L'Hospitalet.

a club i encara organitza marxes cicloturistes. La més important és la Ruta Internacional de Cicloturisme, que ja ha arribat a la dinovena edició.

Per la seva banda, la Unió Ciclista L'Hospitalet va celebrar l'any 1994 els seus vint-i-cinc anys d'història. Per les files dels seus equips amateurs han passat durant aquests anys molts corredors que després han estat professionals destacats. El primer va ser Custodio Mazuela, el 1971 (havent estat abans al Velo Club Excursionista), i després la llista és molt llarga: Jesús Montoya, José Recio, Celestino Prieto, Jaume Vilamajó, Miguel Angel Iglesias, Antonio Esparza, José María Caroz, Ricardo Martínez, Luis Casas, Jesús López Soriano, José María Miralles, José Suñé, Jesús Rodríguez «Pajarito», José Luis Enfedaque, Pedro Vilalta, Antonio Giravent, Javier Duch, Emilio García i Bernardo del Pino.¹⁴³ Cal destacar que molts van ser fitxats de fora de la ciutat, però van passar més o menys temps en l'equip hospitalenc i no deixa de ser curiós observar les velles fotos d'uns jovenets ciclistes que nosaltres ja hem conegut consagrats i hem vist per televisió a les grans rutes internacionals.

L'altre club amb certa història que encara funciona nominalment és el Club Ciclista Hospitalet, tot i que, en principi, no té res a veure amb els altres dos de mateix nom que han existit a la ciutat. Actualment la seva activitat és, minsa i dedicada bàsicament al cicloturisme. Ara, el president és Rodrigo Martínez Parra i té uns quaranta socis. A aquests, en els darrers anys s'han afegit l'Associació Ciclista Bellvitge, que va ser fundada el 1985 i té també uns quaranta socis, i la secció de ciclisme de la Unión Extremeña de l'Hospitalet, creada l'any 1992 i que aquesta temporada ha bastit un equip juvenil.

Dels últims trenta anys, cal destacar la figura d'un corredor vinculat a la ciutat i que va arribar a ser guanyador del Gran Premi de la Muntanya al Tour de França. Parlem de Pedro Torres. Torres va guanyar la muntanya del Tour l'any 1973, quan tot just començava en el ciclisme professional. Aquell any de domini espanyol a la prova francesa (va guanyar Ocaña) el jove Torres va aconseguir a força de constància -especialment puntuant en molts ports secundaris- superar per 212 o 211 punts al favorit José Manuel Fuente a la classificació final de la muntanya a la prestigiosa prova francesa. Un any més tard, aprofitant un gran parèntesi en blanc per lesió, instal·là el seu negoci d'equipament ciclista —Vestisport— a Collblanc, on hi serà fins l'any 80 en què es trasllada a la zona industrial de Bellvitge. Allà s'estarà fins el 1992. Pedro Torres va formar com a ciclista professional a les files d'equips històrics del ciclisme espanyol com La Casera, Super Ser i Teka. Bon escalador, va guanyar molts premis de la muntanya a moltes curses per etapes, entre ells el de la Vuelta a España en diverses edicions

¹⁴³ Llista que apareix al programa del 19è Trofeu Ciclista Ciutat de l'Hospitalet, 7è Memorial Manuel Ortega Yeste, que també commemora el 25è aniversari de la fundació del club.

i el del Tour del 73, on també va guanyar la catorzena etapa (Luchon-Pau de 213 km). També va participar en dos campionats del món (Barcelona 1973 on va ser sisè i Bèlgica 1975 on va ser quart). L'any 1977 també va inscriure el seu nom a l'història de la Volta Ciclista a Catalunya, ja que va acabar tercer a la general. El seu palmarès podria ser inacabable. Una lesió al genoll que patí al Tour de França el 1980 l'apartà definitivament del professionalisme, quan encara tenia trenta anys. Des de llavors, s'ha dedicat al seu negoci de l'Hospitalet, ciutat a la que ha estat molt vinculat. Així per exemple, la seva relació amb el president d'Unió Ciclista L'Hospitalet, Pedro Zamora, el va portar a ser director dels equips de l'entitat durant els anys 1983 i 1984.

També va fer de comentarista de les grans cites ciclistes internacionals durant diverses temporades per a l'emissora municipal de la ciutat, Ràdio L'Hospitalet, i sempre de forma desinteressada. Actualment, el negoci l'ha portat a Tarragona, tot i que encara recorda els anys viscuts a l'Hospitalet.

Avui dia, el ciclisme és un dels esports que més atreu als hospitalencs com a espectacle, si tenim en compte la seva resposta davant l'organització de curses pels carrers de la ciutat, i també com a pràctica, quan comprovem el nombre de participants en algunes passejades populars que s'han arribat a organitzar. No hem trobat dades concretes sobre el nombre de bicicletes que hi ha actualment a l'Hospitalet, però per extrapolacions d'altres estadístiques d'un abast més ampli ens hem arriscat a deduir que el nombre aproximat d'aquests enginyers era l'any 1991 d'uns 8327.¹⁴⁴ Això significaria que la proporció de bicicletes a la ciutat és lleugerament més alta que abans de la guerra civil. Els usos de la bicicleta ara, però, no són els mateixos.

L'esclat dels grans espectacles ciclistes per la televisió i la presència de figures com Pedro Delgado o Miguel Indurain han fet popular un esport no tant reconegut en d'altres temps. Junt amb això, la societat del benestar ha permès una nova revifalla del nombre de bicicletes i l'aparició d'uns models molt específics: les bicicletes de muntanya o bicicletes tot terreny (BTT). Precisament aquesta connexió entre bicicleta i natura és un dels elements més característics de l'ús actual d'aquesta màquina. L'altre és l'intent de retrobar la bicicleta com una eina de transport urbà, si més no al nostre país ja que a molts indrets del món ha estat i continua sent el mitjà de transport per excel·lència. De fet, es calcula que actualment al món es desplaça més gent en bicicleta que no pas en cotxe... A l'Hospitalet, una mica a remolc o bé en consonància amb el que passa a Barcelona, algunes forces polítiques i socials s'han apuntat a aquesta tendència que preten reivindicar la ciutat com a espai del vianant i, fins

¹⁴⁴ El nombre està extrapolat a partir de les dades de la Encuesta de Presupuestos familiares 1990-1991 de l'INE, (equipaments de les llars, per comunitats autònomes), i de les dades de població de Catalunya l'any 1991 del Departament d'Estadística de la Generalitat de Catalunya. A l'estadística de l'INE només es consideren les «*bicicletas de transporte*», per això sospitem que el nombre pot ser una mica superior.

i tot, es planteja la progressiva substitució del vehicle privat per la bicicleta i el transport públic. El nucli més actiu en aquest sentit ha estat el Grup Ecologista de Bellvitge que, a banda de les seves accions reivindicatives en les seves conegudes Festes del Sol, tenen ja elaborat un avantprojecte de carril-bici per a l'Hospitalet. L'objectiu d'aquesta primera línia de treball ha estat dissenyar dos grans eixos de nord a sud i d'est a oest de la ciutat. La morfologia dels nostres carrers dificulta força qualsevol intent d'aquest tipus, però la proposta de futur és molt ambiciosa i podria arribar fins i tot a limitar la velocitat i el nombre dels vehicles que circulin pels carrers urbans, afavorint la presència de mitjans alternatius de transport com la bicicleta o els públics.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Dades obtingudes d'una petita entrevista realitzada el 1996 amb Esther Benedet i Santi Palomo, membres del Grup Ecologista de Bellvitge.